

'מאי', כלומר, מדוע אין נכנסים עמו כדי לראות שלא לקח לעצמו מהשקלים, ומתרתת הגמ' 'מפני הברכה', כלומר, שלא תשלוט עין הרע במעוה (רבינו משולם). ולדעה זו אין מברכים על תרומת הלשכה (שקל הקודש שם, סד. ובהנה"ל שם, קח הוסיף, שכן הוא גם לדעת ראשונים נוספים, שפירשו את דברי הגמ' באופנים אחרים).

שְׂאֵם צִרִיף לְצֵאת יְדֵי הַבְּרִית כְּדֵרֶךְ שֶׁהוּא צִרִיף לְצֵאת יְדֵי הַמִּקְוֶה, ולא יאמר 'מה לי ולחשד שיחשדו בי', ש'שם רע' הוא חסרון בעצם האדם, ולפיכך יש לאדם לצאת ידי הברית (נתיבות עולם [למהר"ל] נתיב שם טוב, א). ויש שפירש, שצריך לצאת ידי הברית כדי שלא יחשדוהו שעבר עבירה ויתמעט בכך כבוד שמים, ושמו אף ילמדו ממנו לעשות כן. ועוד, שלא יחשדוהו שעבר עבירה שמוטר לשונאו בעבורה, והקב"ה חפץ שיאהבו הבריות זה את זה (של"ה שער האותיות ערך פריין).

אֵיזוהו הַמַּחְזֹר שֶׁבְּכֻלָּם, אָמַר לִיהוֹיָתָם נְקִיִּים מֵה' וּמִיִּשְׂרָאֵל - שאת הראיה מהפסוק 'וישראל הוא ידע' יש לדחות, ששם החשד היה שעבדו עבודה זרה, ואפשר שדוקא מחשד כזה יש להישמר, ולא מחשד בממון, וכן את הראיה מהפסוק 'ומצא חן וגו' יש לדחות, שפסוק זה הוא המשך לפסוק שנאמר לפניו 'תורתי אל תשכח' וגו' (משלי ג, א), ובא הכתוב לומר שאם תעשה כן תמצא חן וכו', אבל מהפסוק 'והייתם נקיים' וגו' שעוסק בחשד בממון, יש ללמוד שגם מחשד כזה יש להישמר (ר"ש סיריליאו). וראה תקלין חדתין.

מִשְׁנֵה. הִיָּה נִכְסֵי וְשִׁקְלוֹ בֵּין אֲצַבְעוֹתָיו, כדי להראות שנכנס לשקול שקליו, ולא יחשדו בו (תלמיד הרשב"ש). ויש שפירש, שהחזיק את השקל בין אצבעותיו, וכשרצה לתורמו, היה פותח את ידו ומרפה את אחיזתו, כך שהשקל היה נופל (רבינו משולם) [ובאופן זה נחשב שהתורמה נעשית על ידי הכהן, אבל אילו היה דוחפו ממש לתוך הקופה, היה נחשב שהוא התורם (שקל הקודש צה"ה"ל ב, ח קט)]. ויש שפירש, שאותו של בית רבן גמליאל היה זורקו לקופה, ורק אם החטיא והשקל נפל מחוץ לקופה, היה הכהן התורם מרימו ונתתו לתוך הקופה (מא"י).

תָּרַם אֶת הָרְאוּשָׁה וְחָפַה בְּקַטְבְּלֵיאוֹת וְכוּ' הַשְּׁלִישִׁית לֹא הִיָּה מְחַפָּה - מהשקלים שבאו ללשכה עד הפסח היה תורם תרומה ראשונה בפרוס הפסח ונתן את המעות בקופות, ולאחר התרומה היה מכסה את המעות הנותרות, ואת השקלים שבאו ללשכה לאחר הפסח היה נתן על הכיסוי, ומהם היה תורם תרומה שניה בפרוס העצרת, ולאחר התרומה היה מכסה את המעות הנותרות, ואת השקלים שבאו ללשכה לאחר מכן היה נתן על הכיסוי, ומהם היה תורם תרומה שלישית בפרוס החג, ושוב לא היה מכסה אותם, שאין עוד תרומה לאחריה (רא"ש, וכשיטתו שלא היו קופות נוספות מלבד אלו שבהן היו תורמים את הלשכה, ראה ביאורו לעיל ח, א ד"ה משנה; רע"ב ג, ד).

ויש שפירשו - על פי שיטתם שהיו נותנים את השקלים בשלש קופות גדולות ומחן היו תורמים בשלש קופות קטנות (ראה ביאורו לעיל שם) - שבכל פעם היה תורם משלש הקופות הגדולות לשלש הקופות הקטנות, וסדר התרומה כך הוא, בפרוס הפסח תרם מהקופה הראשונה מהגדולות ונתן את השקלים בקופה הראשונה מהקטנות, וכיסה את הקופה הגדולה; לאחר מכן תרם מהקופה השנייה מהגדולות ונתן את השקלים בקופה השנייה מהקטנות, וכיסה את הקופה הגדולה; ולאחר מכן תרם מהקופה השלישית

אֲצַבְעֵיִים עַל אֲצַבְעֵיִים עַל רוֹם אֲצַבְעוֹת וּמְחַצָּה וְשִׁלִּישׁ אֲצַבְעוֹת - ושיעור זה הוא באצבעות 'ציפוריות' [-שתיקנו את מידתן בציפורין], ולכן אין בכך סתירה לאמור בבבלי (פסחים קט, א) ששיעור רביעית הוא 'אצבעים על אצבעים ברום אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע', ששיעור זה הוא באצבעות 'מדבריות' [-שמדדו בהן במדבר קודם שנכנסו לארץ], שהן קטנות יותר (תוס' שם ד"ה רביעית).

להלכה, שיעור רביעית לפי המידות הנהוגות כיום, יש אומרים שהוא מ"ל 150 [בגימטריא 'כוס הגון'] [חזו"א או"ח ט, ז, ושיעורין של תורה [להגרי"י קניבסקין] ז, כשיטת הצ"ח פסחים קטז, ב], ויש אומרים שהוא 86 מ"ל [בגימטריא 'כוס'] [שיעורי תורה [להגרי"ח נאה] שער ג, ומצינו בפוסקים שיעורים נוספים קטנים יותר, ראה מידות ושיעורי תורה עמ' רטז ואילך]. ולמעשה, בדבר שעיקרו מן התורה, יש להחמיר לחשב כדעה הראשונה (משנ"ב תפ, א, ובה"ל רעא, ג). ויש שפסק, שלעולם יש להחמיר לחשב כדעה הראשונה, שכך העיקר להלכה, אולם במקום שיוצאת מזה קולא, יש להחמיר לחשב כשיעור הקטן (חזו"א או"ח שם, ו 1-10).

זֶה שְׁלֹקֶה חֲטִיִּים לְשֹׁנָה, ומשמע שעדיף לקנות תבואה לשנים רבות, ומה שאמרו (סוטה מה, ב) 'כל מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר, אינו אלא מקטני אמנה', היינו שיש לבטוח ברחמי שמים שיהיה לו מה לאכול למחר, אבל מה שביד האדם לעשות, צריך להשתדל להשיג את מזונותיו, ואין לו לסמוך על הנס (יפה מראה על הירושלמי שבת ט, ב, בפ' שני, הובא בענף יוסף מנחות קג, ב).

גִּירַת הַגֵּר [א] דִּילְמָא לְשִׁיעוֹר טוּמְאָתוֹ שְׂדָמוּ מִטְמֵא כְּבָשָׂרוֹ - שאין כוונת המשנה 'ואין לנו כיצוא ב'ל' למעט דם נבילה שאינו מטמא כלל, אלא כוונת המשנה למעט דם נבילה לענין שיעורו לטמא, שדוקא דם השרץ מטמא בכעדה כשיעור שבשרו מטמא, אבל דם נבילה אינו מטמא בכזית כשיעור שבשרה מטמא, אלא ברביעית (תקלין חדתין). וראה קרבן העדה ביאור דומה לפי הגיטא שלפנינו). והטעם שדם נבילה אינו מטמא אלא ברביעית, שדם מטמא משום שהוא בכלל בשר, ודם בשיעור רביעית, אם יקרב יעמוד על כזית, ויהיה שיעורו כשיעור שבשר נבילה מטמא (רש"י שבת עז, א ד"ה על, וריטב"א שם בדעתו. וראה תוס' שם ד"ה הואיל). ויש שפירשו, שטומאתו אינה אלא מדרבנן, שכיון שדם קרוש דומה לבשר, גזרו עליו משום טומאת נבילה, ולפיכך שיעורו בכזית כבשר (ראב"ד עדויות ה, א; ר"ש סיריליאו; קרבן העדה).

וּמֵאֵן דְּאָמַר טְהוֹר כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּתוּרָה, שסובר שדם נבילה טהור לגמרי, אף ביותר מרביעית (תקלין חדתין). ורבי יוסי חולק על דברי הגמ' לעיל שכונת רבי יהושע בן פתורה היא שדם נבילה 'טהור' מלהכשיר, ולא 'טהור' לגמרי (תלמיד הרשב"ש).

מִפְּנֵי הַבְּרָכָה, שבשעה שמפריש תרומה בקופות צריך לברך, כשם שמברכים על הפרשת תרומה מהגורן (ריב"ן לעיל ח, ב; קרבן העדה). ואפילו אם חויב תרומה זו הוא רק מדרבנן, מברך עליה, כשם שמברכים על כל מצוות דרבנן (חכם צבי קכא. וראה עוד שקל הקודש בה"ב, ה ד"ה וא"כ, שדן האם חויב התרומה הוא מדאורייתא, ומה מקורו). ונוסח הברכה הוא 'להפריש תרומה' (ריב"ן שם), ויש שכתב שהנוסח הוא 'להפריש תרומת שקלים' (ר"ש סיריליאו).

ויש שגרום במקום 'זימלא פומיה מוי' - 'אי ימלא פומיה מאי', ופירש שהגמ' נותנת טעם לכך שמדברים עמו כל העת, כדי שידעו אם מילא את פיו בשקלים. ועל כך מקשה הגמ' בקצרה